

Forum

DER SPIEGEL

Naoružana
Republika
Njemačka

LE POINT

Zombiji
RepublikePišu: Vedran DŽIHČ
i Christophe SOLIOZVedran Džihč je
politolog i direktor
Centra za europske
integracione strategije
CEIS, a Christophe
Solioz generalni
sekretar CEIS-aStiče se utisak da međunarodna zajednica i EU prilično
bezidejno i bespomoćno posmatraju događaje u BiH

Budućnost BiH nije vječiti protektorat

Austrijski diplomata Valentin Inzko će tokom predstojećeg zasjedanja Vijeća za implementaciju mira preuzeti funkciju visokog predstavnika i predstavnika EU u BiH. Na ovog austrijskog diplomatu slovenskog porijekla, sa bogatim iskustvom na Balkanu - Inzko je bio prvi poslijeratni ambasador Austrije u BiH - i odličnim poznavanjem naših jezika čeka defintivno najveći izazov u njegovoj dosadašnjoj karijeri.

Već duže vrijeme smo svakodnevno suočeni s lošim vijestima iz BiH. Razvoj zemlje stagnira, nacionalistički političari se iscrpljuju u svakodnevnom političkim prepucavanjima i igricama, a akutni problemi zemlje su iz dana u dan sve veći. Proces hitno potrebnih ustavnih reformi je blokiran, isto kao i proces pridruživanja EU, gdje od potpisivanje SAA pa do danas nema gotovo nikakve dinamike. Istovremeno se stiče utisak da međunarodna zajednica i EU prilično bezidejno i bespomoćno posmatraju događaje u BiH.

Promjena na vrhu OHR-a i EUSR-a mora biti iskorištena za hitno repozicioniranje internacionalne politike prema BiH. Trenutačna dilema je jasna: pozicija OHR-a je oslabila, bonske ovlasti su postale mač bez oštrice, a istovremeno je i EU zaostala iza datih obećanja na samitu u Tesalonikiju 2003. godine, tako da nije bila u stanju - ili nije bila spremna i voljna - da ofenzivnije i konkretnije pomogne BiH na putu ka Briselu. Šta i kako dalje? Postoji li izlaz iz ove dileme?

Na današnjoj sjednici Vijeća za implementaciju mira EU i USA bi u okviru jedne dobro akordirane transatlantske akcije morali svim akterima u BiH dati na znanje da će uložiti sav svoj politički kapital da zaustave kriznu spiralu u zemlji. Sve političke snage, koje zbog nacionalnih i drugih ličnih interesa blokiraju reformske procese, moraju biti upozorene da će svaka blokada reformi u budućnosti biti sankcionirana, pa, ako je u sljedećih nekoliko mjeseci potrebno, i uz upotrebu bosnkih ovlasti. I još jednom se mora naglasiti da je podjela BiH kao politička opcija isključena.

Potom bi za period do kraja 2009. trebalo uspostaviti sistem transparentnih i jasnih kriterija za reforme - kako za domaće političare tako i za predstavnike internacionalne zajednice. Ti kriteriji bi bili osnova da se odgovorno mjere konkretni potezi i reformska dinamika domaćih elita, isto tako

kao što bi trebalo da omoguće provjeru konzistentnosti i dosljednosti predstavnika internacionalne zajednice pri provodenju njihovih politika.

U središtu ove nove transparentne i obavezujuće strategije u sljedećih nekoliko mjeseci mora biti reforma Ustava BiH. Jasno je da je država sa preko 160 ministara i megalomanskom, a pored toga i neefikasnom javnom upravom koja troši preko 60% bruto socijalnog produkta neodrživa. Upravo princip funkcionalne uprave kao i princip subsidijariteta trebalo bi da budu vazni principi reforme Ustava. Pitanje akomodiranja različitih nacionalnih interesa mora biti riješeno van neeficijentnog sistema vitalnih nacionalnih interesa. A sama reforma mora biti povezana s reaktiviranjem i ubrzanjem procesa EU integracije. Samo funkcionalna država sa eficientnom i transparentnom upravom, konsolidiranim budžetom i odgovornim političarima može postati članica EU.

OHR se do kraja 2009. godine, pored procesa ustavnih promjena, mora fokusirati na implementaciju tzv. 5+2 plana i stvaranje pretpostavki za zatvaranje Ureda, odnosno za eficientno predavanje preostalih agendi novom jakom EUSR-u. S početkom 2010. godine i uz jaku podršku SAD, EUSR treba da bude promoviran u onu instancu koja bi transformirala BiH iz protektorata u punopornu članicu EU.

A što se tiče procesa evropeizacije BiH, u međuvremenu je potpuno jasno da obično retoričko i prilično difuzno obećanje EU integracije nije dovoljno kao tzv. pull faktor. Hitno je potrebna redefinicija i unapređenje dosadašnjeg odnosa između EU i BiH, koje bi išlo korak dalje od uobičajenog integracionog okvira EU i bilo prilagođeno specifičnom kontekstu u BiH.

Kao prvi korak u okviru jednog takvog novog partnerstva bilo bi potrebno da EU još jednom - i to ne samo retorički - potvrdi spremnost i odlučnost za integraciju BiH u EU i da tu spremnost poveže sa konkretnim planovima i programima. Konkretni reformski koraci ili, ako hoćemo, "domaću zadaću" za bh. političare bi trebalo u partnerskom maniru evaluirati i po potrebi redefiniirati: još jednom moraju jasno biti sagledani očigledni bolni i nefunkcionalni elementi bosansko-hercegovačke državne konstrukcije i prepoznate greške na obje strane - i lokalnoj i internacionalnoj, kako bi na kraju bili definirani jasni institucionalni standardi i sve druge pretpos-

tavke za jačanje evropske BiH. Implementacija i rad na ostvarivanju zajednički definiranih evropskih standarda bi morali biti izloženi konstantnom procesu evaluacije i kontrole od strane jakog EUSR-a, koji bi, pored toga, trebalo da posjeduje mogućnost sankcioniranja u slučaju opstrukcija od snaga koje kočće napredak BiH ka EU.

A, sa druge strane, EU bi zauzvrat morala napraviti iskorak prema BiH i ponuditi joj jednu formu "juniorskog" članstva. Takvo članstvo bi - naravno pod pretpostavkom konsekventnog i predanog provođenja neophodnih reformi od strane domaćih elita - značilo brzo ukidanje viznog režima, članstvo u finansijskoj eurozoni i mogućnost lakšeg i bržeg učešća BiH u strukturalnim fondovima EU. Osim toga, takav bi paket od strane EU morao - u suradnji sa SAD i svjetskim finansijskim institucijama - sadržavati sredstva za suzbijanje ekonomske krize, poboljšanje infrastrukture i samim time i stvaranje novih radnih mjesta. Evropa bi, dakle, pratila i kontrolisala ispunjenje evropskih kondicionaliteta, čije ispunjenje bi otvorilo put ka punopornom članstvu BiH u EU.

U jednoj od prvih reakcija na izbor za novog OHR šefa Valentin Inzko je govorio o Bosni kao jednoj "čudnovatoj zemlji" i "zemlji predivnih ljudi". Nažalost su nacionalistički ekscesi, rat kao i godinama potencirana igra domaćih nacionalnih elita od čudnovate zemlje napravili zemlju (do sada) propuštenih mogućnosti i frustriranih građana.

Krajnje je vrijeme da se odlučno, partnerski i sa jasnom vizijom započne sljedeća - evropska - etapa u BiH, koja će biti ofenzivna i popraćena jasnim i transparentnim mjerama za izlazak iz krize. Pri tome bi bonske ovlasti dosadašnjeg visokog predstavnika trebalo transformirati u kreativne "inteligentne ovlasti" ("Smart Powers") novog EUSR-a, koje bi BiH trebalo da odvedu od protektorata do članstva u EU. Jedna takva kreativna i inteligentna politika, naravno, zahtijeva usaglašen, odlučan i "smart" stav EU i SAD, koji zajednički moraju ojačati leda Valentinu Inzku. On sigurno posjeduje potrebnu kontekstualnu inteligenciju i iskustvo da zajedno sa svim građanima BiH - kako političarima tako i akterima civilnog društva, ekonomskim djelatnicima te svim drugim snagama spremnim za promjene - probudi BiH iz dubokog zimskog sna i povede je u evropsku normalnost.

Hitno je potrebna redefinicija i unapređenje dosadašnjeg odnosa između EU i BiH

Bonske ovlasti dosadašnjeg visokog predstavnika treba transformirati u kreativne "inteligentne ovlasti"

Pismo čitalaca

Cementara u Bileći - "blagodet" za očajnike

Ovih dana u sredstvima javnog informisanja Republike Srpske aktualizuje se projekat izgradnje cementare u neposrednoj blizini Bileće. Dio aktuelne vlasti opštine Bileća taj projekat vidi kao spas za 40 do 50 očajnika koji čekaju na posao, a egzistencijalno rješenje za sebe i svoju porodicu vide upravo u cementari. Ona će, po izjavama predstavnika opštinske vlasti, pokrenuti privredni razvoj, riješiti nezavidnu socijalnu stvarnost, a ni u kojem slučaju neće uticati na životnu okolinu. Više žalosno nego smiješno, pogotovo što iza takvih izjava stoje pojedinci koji bi trebalo da razumiju tehnologiju proizvodnje cementa i sve posljedice koje u životnoj sredini ona ostavlja. Običnom smrtniku dovoljno je proći pored neke cementare, pa makar ona imala i najsvremeniju tehnologiju, pa da se uvjeri u razmjere posljedica, koje su više nego očigledne. Zagaden vazduh, zagadeno zemljište, narušena (oboljela) vegetacija, odsustvo poljoprivrede, kako zemljoradnje tako i stočarstva, nemogućnost proizvodnje zdrave hrane, neposredna opasnost zagadjenja

površinskih i naročito podzemnih voda.... O razvoju turizma, makar i tranzitnog, ne treba ni razmišljati. O čemu uopšte razgovarati po pitanju integralnog ruralnog razvoja. U posttranzicionom periodu, kad je u pitanju Bileća, svi veliki industrijski sistemi su praktično uništeni ("Bilećanka", "Kovnica", mlinska industrija, građevinske firme...). Brojna

O razvoju turizma, makar i tranzitnog, ne treba ni razmišljati

radna snaga ostala je bez posla, a stanovništvo se okrenulo vrednovanju prirodnih potencijala, tradicionalnim zanimanjima, sve na osnovama održivog razvoja. Više je nego za pozdraviti napor visprenih Bilećana koji su potakli razvoj stočarstva, agrara, razvoj mljekarstva, mesne industrije i sl. Mnogi su se posvetili turizmu i ugostiteljstvu i svoju šansu

upravo vide u ovim i sličnim privrednim granama. Zar svi oni koji žive od pomenutih zanimanja da prihvate opravdanost izgradnje cementare, koja će zaposliti 40 do 50 radnika u toj famoznoj firmi, a da u isto vrijeme njihova djelatnost dođe u pitanje?! U svakom slučaju, izbor se mora prihvatiti - ili cementara ili "sve ostalo".

Bilo bi interesantno razmisliti zašto potencijalni italijanski investitori u preporodu Bileće potenciraju baš izgradnju cementare, ako se već zna da osnovne komponente za proizvodnju cementa treba uvesti (iz Turske, Italije...), neke iz Gacka (nusprodukt Termoelektrane Gacko), a neki su vezani i za kamenolom Drakuljica pored Bileće. Zašto tu cementaru ne grade u svojoj zemlji? Izvoz gotovog proizvoda omogućuje im veću zaradu. Ako su baš "odlučili" da je grade u Hercegovini onda je logičnije da je grade u neposrednoj blizini TE Gacko, tamo je ionako glavna domaća sirovina za proizvodnju cementa. Interesantno bi bilo razmisliti zašto nam dobronamjerni investitori ne pomognu u proizvodnji ekološki

zdrave hrane, za kojom se uveliko traga. Italijani imaju veoma razvijene tehnologije za proizvodnju mlijeka i mliječnih proizvoda, veoma razvijenu pekarsku tehnologiju i mlinsku industriju u cjelini. Projekti na regulaciji voda Gornjih horizontata slivnog područja Trebišnjice treba trajno da oslobode Dabarsko i Fatničko polje periodičnih jezera. Uz postojeće agrarne resurse biće stvoreni dodatni uslovi za intenzivnu agrarnu i ostalu poljoprivrednu proizvodnju. Upravo područje srednjeg dijela istočne Hercegovine, tzv. Hercegovačke Rudine, pružaju izvanredan okvir integralnog ruralnog razvoja. To je šansa koju ne smijemo propustiti, pogotovo ne upropastiti. Cementara nije put ozdravljenja posmule bilečke privrede, ali je siguran put u devastaciju zdrave životne sredine, u razaranje i ono malo realnog života i kako-tako uspostavljenog održivog razvoja na bazi vrednovanja prirodnih i ljudskih potencijala.

Prof. dr Rajko Gnjata
Prirodno-matematički fakultet, Banjaluka